

## RÖPORTAJ

Dr. Valeria Giannotta:

# “YUNAN TARAFININ GÜVENLİĞİNE YÖNELİK TEHDİTLER OLDUĞU İDDİALARINA İNANMIYORUM”

ABDENNOUR TOUMI

Uzman ORSAM

“

Esasen Yunanistan mevcut dinamiklerde her zaman baskın bir konuma sahiptir ve bu durum bazı Avrupa ve bölge devletleri tarafından da desteklenmektedir. Bu nedenle, Yunanistan, özellikle Kıbrıs sorununun ve Akdeniz'deki diğer sorunların çözümü konusunda arabuluculuğa pozitif yaklaşmamaktadır.

Abdennour Toumi: Türkiye ile Yunanistan arasındaki diplomatik, askerî ve bazen de kültürel gerilimlerin dönüm noktası 1974 yılı mıdır yoksa daha önce başladığı söylenebilir mi?

Dr. Valeria Giannotta: 1974 senesi Türkiye-Yunanistan ve dolayısıyla Kıbrıs ilişkilerinde kuşkusuz önemli dönüm noktasıdır. Ancak Ankara ile Atina arasındaki gerilimlerin ve kültürel çatışmaların daha önce doğduğunu söyleyebilirim. 1919-1922 Yunan-Türk savaşımı ve ar-

”

### Kimdir?

#### Valeria Giannotta:

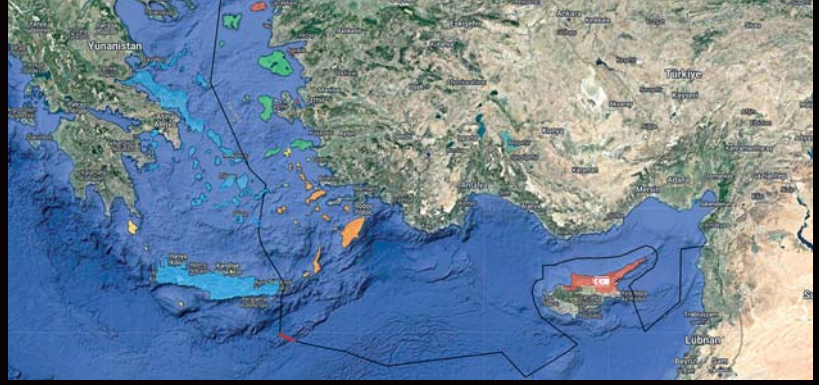
Türk siyaseti ve uluslararası ilişkiler konusunda uzman bir İtalyan araştırmacı olan Dr. Valeria Giannotta, İtalya merkezli Uluslararası Politika Araştırmaları Merkezinde (Centro Studi di Politica Internazionale-CeSPI) Gözlemevi Türkiye Bilimsel Direktörü olarak görev almaktadır. Milano'da, doktora derecesini aldığı Katolik Üniversitesinde okumuştur. 2009 yılından bu yana Türkiye'de aktif olarak çalışan Giannotta, Türkiye'nin çeşitli illerinde akademik görevlerde yer almış; ulusal ve uluslararası konferanslar için çeşitli makaleler yazmış ve sunmuştur. Türkiye uzmanı olarak düşünce kuruluşlarına, ulusal ve uluslararası medyaya katkıda bulunmakta ve üst düzey stratejik toplantılara katılmaktadır. Analitik tarafsızlığı ve Türkiye'deki İtalyan diplomasisine destek çabasıyla 2017 yılında İtalya Cumhurbaşkanlığı tarafından "İtalya'nın Yıldız Nişanı Şövalyesi" (Cavaliere dell'Ordine della Stella d'Italia) ile ödüllendirilmiştir.



dından gelen etkilerini hatırlayalım. İkinci Dünya Savaşı sırasında, Türkiye'nin tarafsızlığı ve iki taraf için de bölgesel dengenin önceliği sayesinde ilişkiler yumuşamıştır. Kıbrıs Adası'ndaki ilk sürtüşmeler ve özellikle Kıbrıs Rum tarafında adanın İngiliz kontrolünde olmasına ilişkin hoşnutsuzluklar nedeniyle 1950'lilerde ilişkilerde çatlaklar ortaya çıkmıştır. Bu durum, her şeyden önce Türk-Müslüman azınlığın korunmasına önem atfeden siyasi yapıda ortaya çıkan farklılıkların başlangıcı olarak tanımlanabilir. Bu meselenin Trakya Müslümanları ve Türkiye Rumları üzerinde de yansımaları olmuştur. Kıbrıs Adası'nın siyasi yapılanmasının tanımlandığı Londra-Zürih Anlaşması kısa bir istikrar dönemi sonrasında, Rum ve Türk toplulukları arasında 1963 anayasal kriziyle sonuçlanan gerilimlere yol açmıştır. Yunanistan'da 1967 ve 1973 darbeleri sonrasında, Kıbrıs Adası da Kıbrıslı lider Makarios'un devrilmesine yol açan kanlı olaylara ve Türk toplumunun aleyhine kanlı, trajik olaylara maruz kalmıştır. Bu gelişmeler 1974'te Türkiye'nin askerî müdahalesini haklı çıkarmıştır. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin (KKTC) kurulmasıyla zamanla netleşen durum uluslararası alanda tanınmamıştır.

**Abdenmour Toumi: Türkiye-Yunanistan arasındaki gerilim ulusal güvenlik sorunu mu yoksa düşmanca bir jeopolitik ortamda Ankara-Atina arasındaki ittifakların sonucu mudur?**

**Dr. Valeria Giannotta:** Bunun hem ulusal güvenlik hem de gergin ortamdan kaynaklanan bir jeopolitik denge sorunu olduğuna inanıyorum. Kıbrıs Türk toplumunun ga-



rantörü olarak Türkiye'nin, onların güvenliğini ve istikrarını garanti altına alma sorumluluğu elbette vardır. Saldırıya uğrama korkusu Kıbrıslı Türklerin sosyal psikolojisini hâlâ etkilemektedir ve Türk askerlerinin onların savunmasını garanti edebilecek tek aktör olduğunu hatırlamamız gerekiyor. Yukarıdaki hususlara, ada çevresinde enerji kaynaklarının keşfedilmesi ve Yunan karasularının sınırlandırılmasıyla birlikte, Türkiye'nin fiilen kendi manevra alanından koparıldığını da eklemeliyiz. Ankara'nın ulusal çıkarı ve güvenliği, Yunan ve Kıbrıs Rum münhasır ekonomik bölgelerini de kapsamaktadır. Ankara'nın kıta sahanlığının Yunan adalarının karasuları sınırından değil, Anadolu'nun Akdeniz'de 1577 kilometre kıyısı bulunduğunu göz önüne alarak anakaradan itibaren ölçülmesi gerekmektedir. Bu değerlendirmenin sebeplerinden birinin Türkiye kıyılarına iki kilometre uzaklıkta bulunan Yunan adası Meis olduğu unutulmamalıdır. Bunlara ilaveten, Yunanistan; On İki Ada'yı, Lozan (1923) ve Paris Antlaşması (1947) gibi temel uluslararası belgelerin hilafına silahlandırmaktadır. Yunan tarafının güvenliğine yönelik tehditler olduğu iddialarına inanmıyorum. Esasen Yunanistan mevcut

dinamiklerde her zaman baskın bir konuma sahiptir ve bu durum bazı Avrupa ve bölge devletleri tarafından da desteklenmektedir. Bu nedenle, Yunanistan, özellikle Kıbrıs sorununun ve Akdeniz'deki diğer sorunların çözümü konusunda arabuluculuğa pozitif yaklaşmamaktadır.

**Abdenmour Toumi: Avrupa Birliği (AB) bu gerilimlerde nasıl rol oynayabilir? İtalya söz konusu iki Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) üyesi ülke arasındaki bu gerilimleri nasıl görmektedir?**

**Dr. Valeria Giannotta:** Daha önce de söylediğim gibi, AB genellikle Yunanistan'ı desteklemektedir. 2020 yılındaki Ajaccio Forumu'nu hatırlayalım: Fransa Cumhurbaşkanı'nın girişimi, Atina ve Lefkoşa'nın tezlerinden yana bir tutumla sonuçlanmıştır. Diğer taraftan, Avrupa Konseyi düzeyinde ise Kıbrıs'ın ısrarı üzerine Türkiye'ye yaptırım uygulanmasından kaçınılmış, Ankara, Yunanistan ile müzakereleri iyi niyet ruhuyla sürdürmeye davet edilmiş, olumlu gelişmeler hâlinde ticaret ve gümrük teşviklerini yeniden başlatma ve göç konusunda güçlü iş birliği taahhüdü verilmiştir. İtalya her zaman arabulucu rolü oynayarak Türk ta-

leplerini kanalizasyonla etmeye çalışmıştı. Bir Akdeniz ülkesi olarak, Roma, bir uzlaşma bulmak için çalışabilir ancak diğer ülkeler gibi Türkiye'nin enerji aramaları yapma imkânını dışlamamaktadır.

**Abdenmour Toumi: Türkiye-Yunanistan gerilimi gibi karmaşık meselede Fransa ve İsrail riskli bir yaklaşım sergiliyor gibi görünmektedir. Bu konu hakkındaki düşünceleriniz nedir?**

**Dr. Valeria Giannotta:** Fransa söz konusu olduğunda ne olduğunu bir önceki cevabımda açıkladım. Fransa, Muammer Kaddafi'nin görevden alınması sürecinde ve ardından Libya'da Halife Hafter'in yanında yer alarak Doğu Akdeniz'de yaşadığı manevi yenilgi duygusunu telafi etmek istemektedir. Paris'in politikalarında Türk karşıtı bir yaklaşım olduğu göz ardı edilemez. İsrail için savunma anlaşmaları, enerji çıkarlarını savunma mantığının bir parçasıdır. Ancak Tel Aviv ile Ankara arasındaki ilişkilerin daha yakın zamanda normalleşmesiyle yeni bir durum yaşanabilir. Rusya-Ukrayna savaşı ve bunun sonucunda ortaya çıkan enerji krizi nedeniyle yeni bir kırılma çizgisinde hareket ediyoruz. Bu durum, daha fazla sürtüşmeye değil de iş birliğine ihtiyaç duyduğumuzu göstermektedir.

**Abdenmour Toumi: Ankara ile Atina arasındaki "süreklili gerilim" hâli, Türkiye'nin Mısır, Libya, Suriye, Lübnan ve İsrail gibi ülkelerle ilişkilerini nasıl etkiler?**

**Dr. Valeria Giannotta:** Türkiye, çok sayıda faktörün şekillendirdiği Doğu Akdeniz üzerindeki çıkarla-

rını korumak amacıyla bu bölgedeki "büyük oyunun" etkin parçası olmaya çalışmaktadır:

- Yunanlıların karasular üzerindeki iddiaları. Bu iddialar asla tam anlamıyla kabul edilmemiştir. Zira bunlar aynı zamanda Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda muzaffer güçler tarafından dayatılan jeopolitik yenden tasarımın sonucudur.
- Kıbrıslı Türklerin doğal iddiaları olarak algılanan ancak uluslararası anlamda gayrimeşru kabul edilen Lefkoşa hükümetinin tutumu.
- Mısır ve İsrail hamleleri; Suriye'deki üsler sayesinde Rusya'nın bölgeye yerleşme konusundaki eski rüyası.

Bu bağlamda Ankara, çeşitli hedefler doğrultusunda, kendisini farklı aktörler arasında dengede tutmaya çalışmaktadır:

- Ekonomik: Doğu Akdeniz'deki enerji kaynaklarından yararlanmak
- Dinî: Mısır'daki yenilgisinden sonra Libya'daki Müslüman Kardeşler'i güçlendirmek
- Siyasi: Türkiye-Katar ve Suudi Arabistan-Mısır cephesi arasındaki denge

Kasım 2019'da Başbakan Fayiz es-Serrac ile Türkiye ve Libya arasında münhasır bir ekonomik bölge oluşturmak ve Doğu Akdeniz'de petrol ve gaz çıkarma haklarını elde etmek için bir anlaşma yapılmıştır. Suriye örneğinde olduğu gibi, Türkiye Libya'ya müdahale

etmeseydi Türkiye'nin Akdeniz'in zayıf halkası olacağını iddia etmenin geçersiz olduğunu düşünmüyorum. Bu girişim Ankara'nın zorlukla başlayan barış görüşmelerinde öncü rol oynamasını sağlayan ve ulusal çıkarları açısından "zorunlu" görülen bir adımdır.

Ankara'nın Akdeniz'deki faaliyetleri, Doğu Akdeniz'de Fransız yönlendirmesiyle Yunanistan, Kıbrıs, Mısır, İsrail ve Ürdün arasında şekillenen Türk karşıtı eksenin dengelemeyi amaçlamaktadır. Ankara, aynı zamanda özellikle Somali, Kenya, Sudan ve Cibuti'de kurduğu Afrika jeopolitiği başarısının tamamlayıcısı olarak, Kızıldeniz, Basra Körfezi ve Arap denizine uzanan bir alanda kendisini deniz gücü olarak konumlandırmak istemektedir. Diğer taraftan, Karadeniz ise Türkiye'nin belirli bir süre enerjide kendi kendine yeterli olmasını sağlayacak geniş gaz rezervini keşfetmesinin ardından yeniden değerlendirilmektedir.

**Abdenmour Toumi: 80'lerde Türkiye Cumhurbaşkanı Turgut Özal ve Yunanistan Başbakanı Andreas Papandreu, bu gerilimleri ciddi bir şekilde çözmeye çalışan iki karizmatik liderdi. Yanlış giden neydi?**

**Dr. Valeria Giannotta:** İki ülke arasındaki gerilim tartışmalı sulardaki enerji çalışmalarının ve sismik gemilerin faaliyetlerinin eski hikâyesidir. Bugün gördüklerimiz, Özal'dan bu yana değişmemiştir. Yunanistan ve Kıbrıs'ın AB'ye girmesi ve uluslararası ortamda Türkiye aleyhine avantaj elde etmesiyle katlanarak büyümüştür.■